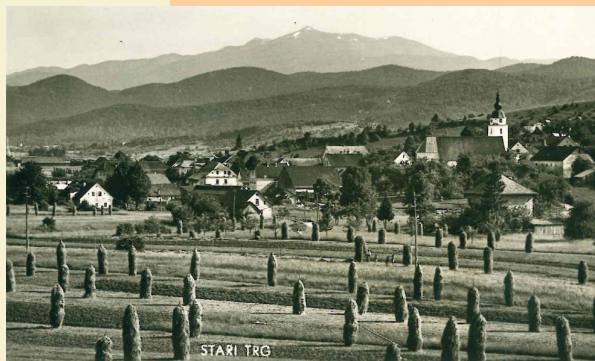

MARIČKA ŽNIDARŠIČ

1914—1986
stoletnica rojstva

Marička Žnidaršič — samorasla pesnica Notranjske, njenih gozdov in ljudi, njihovega boja, trpljenja in zmag; pesnica ljubezenskega hrepenenja, ki drhti med ljubeznijo in smrtjo.

To je moj svet in taka v njem sem jaz

» ... pesmi so se porodile iz hrepenenja, skovala sta jih okupacija in upor, prišepetavala jih je ljubezen in z njo razočaranje, stkala jih je žalost za očetom, ki ga nisem poznala, in žalost za prezgodaj umrlo materjo, narekovala jih je bolniška postelja. Vselej sem pela tako, kot sem čutila, in nikoli se nisem sprenevedala. Vem, bila je to pesem izgubljenega ptiča samotarja, prepuščena sama sebi, zato je mnogim tuja, zato so tako redki tisti, ki so ji prisluhnil. Tako je bilo moje življenje in tako je bilo moje delo.«

Marička Žnidaršič

To je moj svet.

Vkovana sem v tišino teh ograd,
ki jih obkroža venec mladik lesk,
ko v noči v njih lovi se lunin blest
se zdi ta svet v oseh rešicini bogat.

Hopečna sem v razkožno pesem host,
ki jim je dobro ob nogah snežnikov,
čim dalj poslušam jo tem bolj me mika,
in je kot nerazrešena skrivnost.

Obeta sem v dobroto naše zemlje,
ki je oza siva, trda in puščobna.
Ko vanjo ležejo semena darobna,
si iz nabreklih prsi mleko jemlje,

da ozako stokrat, tisočkrat ozkali.
Mehkoba naših gmajh me ozo prepleta
ob vriskih smreki in borov sem spočeta
in tiptost brinja v srcu mi leži.

In burja, tista tenka kraška burja,
ki okrog oglov smeh in žalost stresa,
se je ovila mojega telesa,
v njem vedno nova vstajajo neurja.

V naročju naših divjih, trdnih skal
sem se še jaz tesno prirastla nanje,
v njih sem dosanjala uporne sanje,
zdaj mir tli v srcu kot blesteč opal.

Spokojnost je razpeta čez obraz,
spokojnost jezera, ki z letom umira
zato, da se v jeseni spet odpira.
To je moj svet in taka v njem sem jaz.

BESEDA O PESNICI (1914—1986)

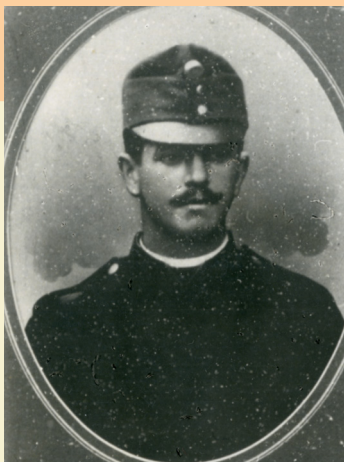
Pesnica Marička Žnidaršič se je rodila 16. novembra 1914 v Starem trgu pri Ložu materi Mariji Avsec, doma s Knežje Njive, in očetu Janezu. Oče je umrl v prvi svetovni vojni na bojišču v Karpatih že pred njenim rojstvom. Ostala je sama z materjo in s starim očetom Jernejem. Ovdovela mati se je vnovič poročila z domačinom Francem Gregoričem, tako da sta s hčerko imeli dom in zavetje.

Marička v otroških letih

Mama Marija r. Avsec

Oče Janez Žnidaršič

Maričkin oče Franc Gregorič

Maričkina rojstna hiša

Osnovno šolo je obiskovala v Starem trgu. Marički je kot starotrški šolarki ostal v neizbrisnem spominu šolski upravitelj Ivan Mercina, ki je v njej spoznal in spodbujal pevski, recitatorski in pesniški dar. Nadarjenost in silna želja po znanju in izobrazbi nista bili dovolj za študij na učiteljski šoli. Ob skromnih domačih razmerah je po končani osnovni šoli nadaljevala izobraževanje na meščanski šoli na Rakeku.

Pevski zbor (1938). Marička je v drugi vrsti druga z leve.

Njen pesniški svet je zaživel šele ob srečanju z bloškim pesnikom Ivanom Čampo in s pisateljem Bogomirom Magajno, ki sta jo podpirala v literarnem prizadevanju.

Tik pred začetkom druge svetovne vojne je Marička Žnidaršič odšla v Ljubljano in se zaposlila v knjigoveznici Jugoslovanske tiskarne. Med vojno se je vrnila v Loško dolino in se aktivno vključila v osvobodilno gibanje. Tudi sama je leta 1941 prebila sedem tednov v tržaškem zaporu v ulici Coroneo. Njeno občutljivo notranjost so preglasila občutja bolečine, odpora, trpljenja, nasilja in hkrati sprostita zatajevano ustvarjalno silo. Kar je doživljal notranjski človek med vojno, je izražala v pesmih in med ljudmi. Bila je prepričana, da pesnik v težkih časih, ko narod trpi, ne sme molčati, ampak mora z ustvarjalnostjo podpirati skupni boj. To je postal poglobitveni cilj njenega ustvarjalnega prizadevanja. Iz tega občutenja vojne, poraza, stiske, suženjstva se je v pesnici rojeval odpor, ki je zorel v upor. Njene pesmi so recitirali na mitingih, recitirala jih je tudi sama, objavljala je v partizanskih glasilih, pisala priložnostne govore.

V Starem trgu ob sprejemu štafete I. 1963

Praznik občine Cerknica, oktober 1976

Z leve: Vinko Šumrada, Matevž Hace, Marička Žnidaršič, Magda Stražišar, Milan Rot, Lojze Perko

Po vojni je opravila časnikiarski tečaj in nato delala v uredništvih Ljudske pravice in Delavske enotnosti vse do leta 1952, ko se je zaradi krhkega zdravja vrnila domov, v Loško dolino, v kraj, ki mu je tako zvesto pripadala. Po materini smrti se je vrnila v Ljubljano, kjer je bila bliže kulturnemu in književnemu utripu.

Umrla je 31. avgusta 1986. Pokopana je na pokopališču pri Svetem Martinu v Podcerkvi.

PESNIŠKA ZAPUŠČINA MARIČKE ŽNIDARŠIČ

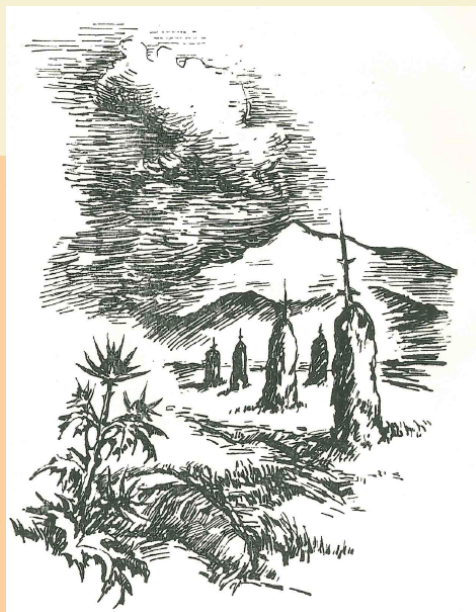
Marička Žnidaršič je svoje pesmi spleta v krajinsko, ljubezensko in refleksivno tematiko, vanje je vtkala drobna tihožitja iz narave, spomine na Loško dolino, na mater, zlasti pa motive Notranjske v vseh letnih časih. Zorela je v duhovnem ozračju medvojne lirike. To bogastvo spominov na trpki stik z vojno, s trdo kraško zemljo in ljudmi je prenetla v intimno rahločutno poezijo. Poezija Maričke Žnidaršič je preprosta poezija, brez velike intenzivnosti, kar jo nevsiljivo in intimno približuje bralcu. Značilnost njenega pisanja je v nizanju podob, v ustvarjanju tihožitij, ki imajo vedno in povsod odtenke samote in zapuščenosti. Kadar zaživi pred nami lirična upodobitev narave v vseh njenih barvah, neposredno občutimo pesničino notranjo prizadetost in lepoto. Ob njenih verzih se ne izgublamo nad globokimi in tragičnimi prepadi pesniške duše, zato tem bolj čutimo, kako blizu, izza vsakega verza, utripa toplo, preprosto človeško srce. Vrednost tega utripa je predvsem v njegovi neizumetničenosti in nevsiljivosti. Pesmi so napisane v obliki zvočno in ritmično ubranih tradicionalnih štirivrstičnic.

Svoj notranji in notranjski svet je izrazila v pesniških zbirkah *Pesmi izpod Snežnika* (1950), *Človek in zemlja* (1952), *Nalomljena veja* (1957), *Ugasla luč* (1965) in *Ko je prihajal dan* (1975).

V zbirki **Pesmi izpod Snežnika** (1950) je ubrano povezala pesmi, ki izpovedujejo trpljenje pod okupacijo, upor in zmagoslavje, in pesmi, ki prinašajo bolj osebno razpoloženjsko ter ljubezensko liriko. Ta svet, ki niha od trpkosti k vedrini, spaja pesničina pristna povezanost z notranjsko pokrajino, ki njene pesmi močno individualizira.

Prvotnemu poetično vznesenemu doživljanju pokrajine se je v drugi zbirki **Človek in zemlja** (1952) pridružilo konkretnejše doživetje navezanosti na zemljo in domačnost. V pesmih izpoveduje ljubezen do zemlje, medtem ko njen intimni svet ostaja zastrt. Ilustracije Lojzeta Perka harmonično dopolnjujejo podobe iz verzov.

Subjektivnost je najgloblje razvila v zbirki **Nalomljena veja** (1957). V poeziji, ki je čustveno jasna, strnjena in lirična, prevladujejo prvinski elementi njenega pesniškega sveta – ljubezen, resignacija, smrt. Pokrajina, ki ni več samo Notranjska, temveč se razprostira od morskega obrežja do prekmurske ravnine, je postala samo okvir za osebno doživetje, prežeto z ljubezenskim hrepenenjem, z erotiko ter tudi s tragičnim prizvokom predsmrtne slutnje. Pesniško zbirko *Nalomljena veja* je Marjan Tavčar v celoti prevedel v novogrščino.

Marička Žnidaršič:

Ugasla luč

Nekdo je v meni utaril luč,
Vaselo, blede rozgato svetlobo
je spet prekinila žalostna tema,
Nekdo je v meni utaril luč,
in vse glasove tople in pojoče
je zdaj preplasil dolg, samotni molk.

Nekdo je v meni utaril luč,
Ker prej je balobalo, tkalo, palo
je v enem samem lipu obnemelo,
Tema, Tema, Tihota in praznota,
Nekdo je v meni utaril luč,

Zaokroženo podobo pesniške poti je podala v jubilejni knjigi **Ugasla luč** (1965), ki je izšla ob njeni petdesetletnici. Obsežen izbor iz prejšnjih zbirk, dopolnjen z novimi, prinaša izpoved ljubezni in življenjske bolečine, ki se vse bolj preveša k motivom smrti. Ohranila je zvestobo vojnim pesmim in domači pokrajini.

Priložnostno je izšel izbor vojnih in pokrajinskih motivov v zbirki **Ko je prihajal dan** (1975). V pesmih je združila lepote domače pokrajine in njenih ljudi s tragičnim vojnim časom.

Objavljala je tudi spominsko prozo in literarno publicistiko.

Proza: Njeni trije sinovi, Skupina štiridesetih, Luč pod Snežnikom, Materin poročni prstan, V dolini pod Snežnikom.

Pisala je o slovenskih književnikih – Otonu Župančiču, Francetu Bevku, Bogomiru Magajni, Karlu Destovniku – Kajuhu in Tonetu Seliškarju.

Zbrala in uredila je zbirko izseljenskega pesnika Jacka Tomšiča: Pognale so na tujih tleh (1968).

Njena pesniška govorica izvira iz domačijskega realizma, iz temeljev ljudske pesmi, odlikuje se po preprosti prispodobi in melodiji, zato je več njenih pesmi uglasbenih: Talci, Za prvi maj, In spet, Vetru, Pomlad ob morju, Prednočje.

V povojnem obdobju je objavljala otroško poezijo v slovenskih berilih ter v otroški in mladinski periodiki. Proza za otroke in mladino odseva pesnično otroštvo, navade in razmere v Loški dolini med vojnama.

»Na svetu je na stotine in na tisoče zgodb. Nekatere so žalostne, druge vesele, nekatere so izmišljene, druge pa so resnične. Ta zgodba, ki vam jo bom povedala, je povsem resnična. Zgodila se je takrat, ko sem bila še v vaših letih in sem v šolo nosila platneno torbo, ki mi jo je sešila mama. Dolgo, dolgo je že od takrat in včasih mi je skoraj malo hudo, da čas tako naglo beži.

Pri naši hiši prej nikoli ni bilo krave. Kaj bi z njo? Bajtarji smo bili. Njivica na Trznah se je zdela kot zaplata. In gmajna na Kamnem hribu je bila siva od kamenja. Ej, če bi se nekaj tega dalo prodati, potem bi bili mi bogati! Če bi kupili kravo, bi morala jesti kamen, a takih krav ni na svetu ...«

M. Žnidaršič: Vesna

VEČERNA

MARIČKA ŽNIDARŠIČ

Kraka, Krakec, oče Krak —
to je žabji trio,
ki zapoje vsak večer
pesmico za Mijo.

Kraka poje prvi glas,
Krakec čez povzame,
stari Krak pa poje bas
in se ves razvname.

Kadar mama dene spat
malo punčko Mijo,
ta počaka vsak večer
žabjo melodijo.

Smeje se, oči zapre,
se pogreze v spanje,
noč pa prede okrog nje
dobre, svetle sanje.

Narisal TOMAŽ KRŽIŠNIK

Še posebej dragoceni so osnovnošolski zvezki Maričke Žnidaršič iz leta 1925, ki razodevajo literarni dar bodoče pesnice.

»Mama je rojena na Knežji njivi. Rojena je bila 27. septembra 1888. Deset let je morala biti mama sama. Mnogokrat je jokala, ko se je spomnila na rajnega ata. Spominjam se svojih mladostnih dni, ki sem jih preživela v materinem naročju. Koliko bridkosti in trpljenja je prestala moja mama v desetih letih.

Stari ata so doma iz Bločic. Rojeni so bili 22. avgusta 1857. leta. Stari ata so bili tudi v vojni, v Bosni in Hercegovini. V Bosni in Hercegovini so bili dve leti. Potem so šli iz Bileka v Dunajsko novo mesto. Od tam pa so šli domov na svoj dom. Stari so sedaj 68 let. Mama se je poročila v drugo. Moj novi ata je bil prej v Ameriki v mestu Klivlandu. Še kot majhen deček, je šel s svojim očetom, ko je bil star 6-7 let v Ameriko. A kmalu po tem se je vrnil s svojim očetom domov. A kmalu čez par let je šel zopet v Brazilijo. V Braziliji je bil 4 leta. Takrat je bil star 16 let.«

DROBCI SPOMINOV NA MARIČKO ŽNIDARŠIČ

»Sive, temne oči in čudno bolesten nasmeh. Nasmeh človeka, ki se zdi samemu sebi kot nalomljena veja, čeprav v njem vro zdravi sokovi življenja, ljubezni, hrepenenja ... ustvarjanja. To je pesnica Marička Žnidaršič, to je njeno bistvo. Kakšna čudna in nenavadna logičnost!«

Ada Škerl

»Lahko rečemo, da ni slovenske pesnice, ki bi tako živo čutila s svojimi rojaki in jim v svojem ustvarjanju postavila trajen umetniški spomenik.«

Stanko Janež

»Spominjam se svojega obiska na njenem domu, spominjam se majhne podeželske hiše ob širokem, urnem potoku, roženkravta na oknu, hribov v ozadju, zraka, ki nosi nekakšen nadih morja v sebi. Spominjam se Maričkine matere ob ognjišču, njene resne, mirne in samozvestne govorice. Spominjam se Maričkine sobe, te sobe v kmečki hišici, ki jasno pove, da biva v nji človek, ki, kakor potok ob hiši, kakor rezki zrak, neumorno išče in kakor gore v ozadju v daljavo gleda, čeprav je, kakor so potok, zrak in hribi, neizgubljiva last skrivnostnega notranjskega sveta.«

»Pesničina velika vrlina je njena nenarejenost in iskrenost.«

Lili Novy

MARIČKA ŽNIDARŠIČ IN KNJIŽNICA

Leta 2004 se knjižnica v Starem trgu pri Ložu poimenuje po domači pesnici Marički Žnidaršič. Knjižnica hrani pesničino knjižno zapuščino – okrog tisoč knjig, serijskih publikacij in fotografij. Gradivo je katalogizirano in skrbno urejeno v njeni spominski sobi.

Z novo zgradbo knjižnice je knjižna zapuščina Maričke Žnidaršič dobila prostor v spominski sobi.

Viri in literatura:

- Bohanec, F. (1983). Maričke Žnidaršičeve pot k drugim in vrnitev k sebi. V Živa stvarnost. Maribor, Obzorja.
- Janež, S. (1984). Zapiski o rodni pokrajini: poskus socialne in kulturne podobe Notranjske: (13. nadaljevanje). Obzornik, 39 (4), 285.
- Janež, S. (1978). Marička Žnidaršič. V Pregled slovenske književnosti. Maribor, Obzorja.
- Konjar, V. (1957). Nalomljena veja: pesniški simbol Maričke Žnidaršičeve. Ljudska pravica, 23(275), 7.
- Kovič, K. (1954). Notranjska v verzih Maričke Žnidaršič. Ljudska pravica. Borba, 19 (15), 10.
- Paternu, B. (1967). Marička Žnidaršič. V Slovenska književnost: 1945-1965. Del 1, Lirika in proza. Ljubljana, Slovenska matica.
- Pibernik, F: Žnidaršič, Marička (1914–1986). Pridobljeno 22. 7. 2014, s <http://www.slovenska biografija.si/oseba/sbi907875/>.
- Žnidaršič, M. (1975). Ko je prihajal dan. Ljubljana, Borec.
- Žnidaršič, M. (1965). Ugasla luč. Ljubljana, Cankarjeva založba.

Marička Žnidaršič : 1914—2014

besedilo Anđelka Pogorilič, oblikovanje Borut Kraševac, fotografije arhiv KJUC, arhiv NUK, Borut Kraševac, tisk Abakos

Knjižnica Jožeta Udoviča Cerknica, november 2014

www.kjuc.si